

Sakkyndige psykologer mangler kulturkunnskap

RETTSSIKKERHET Psykolog Judith van der Weele mener at mangel på kulturforståelse har ført til feil avgjørelser i rettssystemet. Hun holdt nylig et foredrag for Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker. Foto Fartein Rudjord

Mangel på flerkulturell kompetanse er trolig et problem i alle ledd i barnevernet, ifølge ny rapport.

TEKST

Øystein Helmikstøl

PUBLISERT 1. april 2016

– DET ER åpenbare hull i psykologkompetansen om minoriteter.

Det sier psykologspesialist Nadia Ansar til Psykologtidsskriftet. Hun har selv følt på mye ansvar for å formidle minoritetsperspektivet til psykologer, sakkyndige og dommere.

– Ansvaret for å opparbeide seg nok kompetanse ligger i den sakkyndige utdanningen og hos Barnesakkyndig kommisjon (BSK). Behovet for denne typen kompetanse vil i alle fall ikke bli mindre med tiden, sier Ansar.

Antall barnevernssaker der familiene har flerkulturell bakgrunn, øker. «Manglende flerkulturell kompetanse er trolig en utfordring for hele saksbehandlingsprosessen i barnevernet», heter det i evalueringen av Barnesakkyndig kommisjon.

– Virkelighetsbeskrivelsen i rapporten er sannsynligvis riktig, sier Katrin Koch, leder i Foreningen for sakkyndige psykologer i Psykologforeningen (Fosap).

Psykologspesialist Kjell Olaf Edvardsen har jobbet på heltid som sakkyndig siden 1996, og sier han har hatt flere hundre oppdrag, i økende grad saker der oppdragsgiveren spør etter tverrkulturell kompetanse. Han er enig i anbefalingen BSK-evalueringen gir om flerkulturell kompetanse. Sakkyndige psykologer må ifølge Edvardsen få mer kunnskap om kulturforskjeller.

– Konfliktnivået i saker der innvandrerfamilier er involvert, er ofte høyt, sier Edvardsen og forklarer hva han mener er årsaken:

– Det har vært fagfolk, dommere eller andre inne i saken som ikke har nok kulturkunnskap, det vil si kunnskap om språk, kultur, religion eller oppdragelsessystemer i andre kulturer, og som er forskjellig fra Norge.

Ildsjeler

Det er vanskelig å rekruttere medlemmer til BSK med flerkulturell kompetanse, ifølge BSK-evalueringen. Der står det at det kan «vurderes å etablere en pool med eksperter med særlig kompetanse på kulturer, religion og etnisitet som kommisjonen, basert på avtale, kan trekke på ved særskilte behov, men som ikke er ordinære medlemmer av kommisjonen».

Nadia Ansar er under sakkyndigutdanning, har jobbet som sakkyndig i halvannet år og har vurdert saker som involverte familier med ikke-vestlig bakgrunn.

– Verken BSK eller sakkyndige er tjent med at minoritetssaker må ivaretas og være avhengige av ildsjeler, sier hun.

Psykolog Judith van der Weele leder et nettverk av sakkyndige som er opptatt av minoriteter, og hun har bakgrunn fra 75 timers veiledning av psykologer. Weele er opptatt av at barns beskyttelse på lengre sikt er helt avhengig av tillit blant minoritetene i Norge.

– Det er en skam at dette feltet overlates til frivillige ildsjeler. Det er etisk problematisk å ta sakkyndigoppdrag uten tilstrekkelig kompetanse. Det bør bli minimum fire dager med kurs og ti timer saksveiledning for å inneha grunnkompetanse. Man bør levere et par sakkyndigrapporter som eksamen, i tillegg til muntlig eksamen.

Med «minoriteter» mener van der Weele «særlig sårbare grupper».

«BARNEVERNET STJELER BARNA» Det har vært massedemonstrasjoner mot norsk barnevern i en rekke byer på tre kontinenter de siste månedene. Her fra Sibiu i Romania. Foto: Eirik Brekke/ Bergens Tidende/ NTB scanpix

- Trussel mot rettssikkerheten

Judith van der Weele møtte nylig Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker og snakket om tverrkulturell kompetanse og rettssikkerhet.

Manglende kunnskap om særlig sårbare grupper er en alvorlig trussel mot rettssikkerheten, mener van der Weele.

– Man jobber hypotesebekreftende og setter brikkene sammen feil. Man forstår ikke bakgrunnen for hvorfor noe har skjedd. Det kan handle om enkle misforståelser eller overfladisk arbeid med komplekse saker, hevder hun.

– *Har du i konkrete saker erfart at mangel på kulturforståelse har ført til feil avgjørelser i rettssystemet?*

– Absolutt. Mangel på kunnskap om minoriteter handler ikke bare om barnevernet, dette er et problem i hele rettssystemet. Og jeg opplever at dommerne er enige i at de

mangler kompetanse på dette. Mitt inntrykk er at advokatene mener det samme, sier van der Weele.

Helen Sæter, leder i Gjenopptakelseskommisjonen, sier at mange av kommisjonens saker handler om personer med en annerledes kulturbakgrunn enn den norske.

Kommisjonen behandler rundt 150 saker i året.

– Kulturbakgrunn er sentralt i mange av sakene, uten at vi har noe tall på det, sier Sæter.

– Judith van der Weeles utgangspunkt er barnevernet, mens vi jobber kun med straffesaker. Men mange av temaene er jo like, mener Sæter.

Utfordrer psykologforeningen

Van der Weele vil at Psykologforeningen skal eie utfordringene på samme måte som de har gjort med kjønn og menneskerettigheter, og hun kommer med et konkret forslag:

– Det må komme en øremerket stilling i Psykologforeningen for å øke kompetansen på arbeidet med særlig sårbare grupper som minoriteter.

Fosap er ifølge leder Katrin Koch en interessegruppe for sakkyndige uten egen mulighet til å øke sakkyndiggruppens flerkulturelle kompetanse ut over begrenset kursvirksomhet.

– Som tema har dette vært tatt opp på kurs blant annet i 2014. I tillegg er vi selvsagt til enhver tid åpne for dialog og samarbeid med departementet, BSK, Psykologforeningen og minoritetssakkyndig nettverk slik at flest mulig av våre medlemmer kan få mulighet til å delta i aktuelle tilbud og diskusjoner.

Fosap har nok å gjøre med utvikling av nettverk, forståelse av psykologrollen og samarbeidsutvikling for straffesaksakkyndige, mener van der Weele.

Hun mener ressurser bør omprioriteres internt i Psykologforeningen.

– Psykologforeningen som organisasjon bør på skolebenken for å kunne lede an. På den måten kan hele befolkningen på lengre sikt få likeverdige psykologtjenester.

– *Hvem bør være Psykologforeningens lærer?*

– Beth Zemsky fra USA. Der har man arbeidet med minoritetsspørsmål i organisasjoner mye lenger enn i Norge, her er vi virkelig noviser.

MINORITETER Barnevernssaker som involverer minoritetsfamilier, må aldri være prisgitt noen få ildsjeler, mener psykologspesialist Nadia Ansar. Foto: Privat

- Kan bli overinvolvert

Nadia Ansar forteller at hennes erfaring fra sakkyndigarbeid er overveldende. Mange av sakene hun har blitt oppnevnt til, handlet om minoritetskulturer hun ikke har erfaring med. Ansar får oppdragene i kraft av sin ikke-vestlige bakgrunn, i tillegg til at hun har erfaring fra arbeid med ikke-vestlige familier i Alternativ til vold og i familievernet.

– Sakene krever at man må sette seg inn i kulturen og lære mer om hva som er normalt i oppdragelsen i den gitte kulturen. Jeg tenker at denne kunnskapen er viktig for å kunne finne ut hva som handler om patologi, og hva som skyldes generell uvitenhet og manglende kompetanse.

Ansars erfaring er at dette er svært betente saker. Hun mener det er vanskelig å si det man mener, uten å bli oppfattet som bagatelliserende eller krisemaksimerende, på barnets eller forelderens side. Og man kan fort bli tatt på å være for eller imot kulturforskjeller i oppdragelsen.

– Samtidig tenker jeg at min minoritetsbakgrunn også kan føre til at jeg blir overinvolvert, noe som kan forstyrre min objektivitet, sier hun.

Bekymret

Ansar har noen ganger vurdert andre psykologers sakkyndigarbeid. Det er ikke alltid hun har vært uenig i vurderingene til den sakkyndige. Det som bekymrer henne, er prosessen fra den sakkyndige får et oppdrag, til rapporten utarbeides.

– Prosessen er ofte preget av dårlig tid. Den sakkyndige går gjerne rett på sak og gir ikke nok informasjon til familien om sin rolle. Det blir ofte ikke prioritert å bruke gode nok tolker i slike saker, noe som bidrar til å forsterke avstanden, mener Ansar.

Hun minner om at dette ofte er saker der hele familier er i krise.

– Fortvilelsen er stor, særlig når man ikke kjenner godt nok til systemene. Foreldrene får ikke nok informasjon om hvilke rettigheter de har. De føler seg ofte avskåret og tilsidesatt når beslutningene blir tatt. Det er viktig at den sakkyndige er oppmerksom på hvordan denne måten å gå inn i en familie på kan bidra til å øke stressnivået og retraumatisere allerede sterkt utsatte familier, sier Ansar.

– Som psykologer har vi visse retningslinjer og fagetiske prinsipper som vi må huske på også når det er snakk om grov omsorgssvikt. Jeg tenker at barnet alltid er tjent med at foreldrene opplever seg godt nok ivaretatt i prosessen, og at foreldrene får adekvate hjelpetilbud i form av terapi og veiledning, uansett om det er snakk om omsorgsovertakelse eller ikke. Barnet vil som regel ha en eller annen form for samvær med foreldrene.

Ansar understreker at det tjener alle parter at foreldrenes behov også blir tatt hensyn til.

Massedemonstrasjoner

De siste månedene har det vært omfattende demonstrasjoner mot norsk barnevern i en lang rekke land. Barnevernssaker der barn har tilknytning til andre land enn Norge, krever ifølge Utenriksdepartementet (UD) store ressurser fra utenriktjenesten, skriver VG.

– Det siste året har en barnevernssak som angår en vestlandsfamilie med tilknytning til Romania vakt spesielt mye oppmerksomhet internasjonalt. Familiens støttespillere har organisert demonstrasjoner mot norsk barnevern i en lang rekke land og i enkelte land appellert spesielt til støttegrupper for lokale saker med norsk kobling. Det er nytt at barnevernmotstandere gjør felles sak over landegrensene, opplyser Emma Kwesiga Lydersen, kommunikasjonsrådgiver i UD, til Psykologtidsskriftet.

Demonstrasjonene illustrerer ifølge Judith van der Weele problemet med lav tillit til norsk barnevern og mangel på kulturkunnskap hos aktørene i barnevernet. Hun mener at barnevernets manglende evne til dialog må ta noe av skylden for den manglende tilliten norsk barnevern har i byene der massedemonstrasjonene har vært holdt.

– Flere enkeltsaker der familier med minoritetsbakgrunn er involvert, kunne vært behandlet på en mye bedre måte med diplomatiske ferdigheter og kulturkompetanse, sier van der Weele.

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet har foreløpig ikke kommentert saken.

Barnesakkyndig kommisjon evaluert

- Barnesakkyndig kommisjon (BSK) ble etablert i 2010 og er nå evaluert for første gang. Noen konklusjoner:
- BSK har bidratt til økt rettssikkerhet i barnevernssaker. Kommisjonen bør styrkes med flerkulturell kompetanse.
- BSK har som oppgave å kvalitetssikre sakkyndigrapporter bestilt av barneverntjenesten, fylkesnemnda, domstolene eller private parter knyttet til barnevernssaker.
- Evalueringen er gjort av konsulentselskapet Agenda Kaupang på oppdrag fra regjeringen.
- Agenda Kaupang presenterer rapporten på et seminar på Klækken hotell på Hønefoss den 22. april.

Minoritetskunnskap vektlagt

Foto: Ilja C. Hendel/BLD

På spørsmål om hva barne- og likestillingsminister Solveig Horne (FrP) vil gjøre for at sakkyndige psykologer får økt flerkulturell kompetanse, svarer Horne (bildet) at hun nå skal oppnevne ny Barnesakkyndig kommisjon for perioden september 2016 til 2020.

- Vervene er utlyst blant annet på departementets hjemmesider. Av annonsen fremgår det at kommisjon 2016-04-06-b.jpg som helhet skal ha minoritetskunnskap, så dette vil bli vektlagt når de 15 kommisjonsmedlemmene skal oppnevnes.

LES OGSÅ

Tviler på økt rettssikkerhet

Erfaren sakkyndig tviler på at Barnesakkyndig kommisjon har bidratt til økt rettssikkerhet for partene i barnevernssaker.

Teksten sto på trykk første gang i Tidsskrift for Norsk psykologforening, Vol 53, nummer 4, 2016, side 262-267

TEKST

Øystein Helmikstøl, journalist i Psykologtidsskriftet